

Par Latvijas Republikas Satversmi: vēsture un mūsdienas

I

Demokrātiskās tiesiskās valstīs konstitūcija ir viens no nozīmīgākajiem valstiskuma simboliem. Līdztekus juridiskajām funkcijām konstitūcijai ir arī simboliska jēga – tā ir liecība par valstiskuma dibinātāju sapņiem un nākamo paaudžu meklējumiem. Ne velti viens no ievērojamākajiem aizvadītā gadsimta Latvijas konstitucionālo tiesību zinātniekiem profesors Kārlis Dišlers rakstījis, ka “demokrātiska tiesiska valsts nav domājama bez satversmes likuma, kas noteiktu viņas iekārtas tiesiskos pamatus”.¹

Zinot Latvijas valstiskuma vēsturiski sarežģītos likteņus, daudziem pārsteigumu varētu raisīt mūsu valsts konstitūcijas – Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) – pieņemšanas datums. Satversme patiešām ir pieņemta 1922. gada 15. februārī, izsludināta 1922. gada 30. jūnijā un stājusies spēkā 1922. gada 7. novembrī.² Pēc neatkarības atjaunošanas Latvija apzināti izšķīrās atjaunot arī savas vienīgās konstitūcijas darbību. Konstitucionālās iekārtas pamats šai valstij joprojām ir Satversme.

II

Satversme vienmēr ir līdzās Latvijas valstiskumam, vēstot un liecinot par dažādu laikmetu Latvijas patriotu un valstsvīru centieniem, panākumiem un arī kļūdām.

Šajā ziņā var norādīt, ka latviešu valodā konstitūcijas jeb pamatlukuma apzīmēšanai ir radīts atsevišķs vārds, kas raksturīgs tikai latviešu valodai. Jaunlatviešu kustības sabiedriskais darbinieks Kronvaldu Atis 1869. gadā ierosināja konstitūcijas apzīmēšanai lietot jaunvārdu “satversme”. Šo vārdu viņš veidojis no verba “tvert”, jo “cilvēki tādēļ pieņēmuši likumus, “lai tiem būtu vajadzīgā laikā, kur patverties, lai tiem būtu tversmes””.³

¹ Dišlers K. Latvijas Republikas Satversmes attīstība. Grām.: *Latvija desmit gados. Latvijas valsts nodibināšanas un viņas pirmo 10 gadu darbības vēsture*. Ārons M. (red.) Rīga: Jubilejas komisijas izdevums, 1928, 73. lpp.

² Latvijas Republikas Satversme. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 141, 1922. gada 30. jūnijs.

³ Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2. sējums. Rīga: Avots, 1992, 159. lpp.

Jaunlatviešu kustības plānos vēl nebija neatkarīgas Latvijas valsts nepieciešamības apjausmas un konkrētas rīcības plānu šā mērķa sasniegšanai. Tomēr satversmes vārdam jau ir pavisam skaidrs saturs un nepieciešamība.

Tālāk Latvijas valstiskuma un satversmes idejas savīsi vienotā liktenī. Aizvadītā gadsimta sākumā jaunstrāvnieks Miķelis Valters Latvijas neatkarībā no Krievijas saskatīja latviešu tautas saglabāšanās iespējas.⁴ Savukārt cits jaunstrāvnieks – dzejnieks Jānis Pliekšāns (Rainis) atzina, ka “satversmes jēdziens – tas ir galvenais avots, no kura izverd visas satversmes māksla un gudrība it kā pati no sevis”.⁵

Pēc Brīvības cīņām 1920. gada 17. un 18. aprīlī Latvijas tauta pirmo reizi ievēlēja savus priekšstāvjus – Latvijas Satversmes sapulci. Satversmes sapulces uzdevums bija izstrādāt un pieņemt jaunās valsts konstitūciju. Kā uzsvēris Satversmes sapulces prezidents Jānis Čakste, “Satversmes sapulci vēlēja bez ierobežojumiem, viņas pilnvaras aptver visu Latvijas valsts dzīvi, uz viņu gulstas pienākums iekārtot un nodibināt mūsu valsti uz laiku laikiem. Mēs nevaram sajaukt Satversmes sapulci ar parlamentu, kuram konstitūcijā noteiktas robežas. Satversmes sapulcei robežu nemaz nav. Viņa var veikt visus tos jautājumus, kurus viņa atrod valstī par vajadzīgiem un svarīgiem”.⁶

Satversmes pieņemšana un spēkā stāšanās nozīmēja jaunus izaicinājumus Latvijas valstiskumam. Starpkaru perioda Eiropā sākotnējo konstitucionālo romantismu ātri aizstāja parlamentārisma krīze un jaunu valsts pārvaldes ceļu meklējumi. Arī Latvijā visu neveiksmju sakne tika meklēta Satversmē. Šo laiku Latvijas konstitucionālajās tiesībās visspožāk raksturo politiķa Arveda Berga ievadrakstam liktais virsraksts – “Bet viņa neiet!”.⁷ Nebija vēl pagājuši divi mēneši kopš Satversmes spēkā stāšanās, kad viens no tās autoriem jau rosināja būtiskas konstitucionālās iekārtas izmaiņas.

1934. gada 15. maija apvērsumā Satversmes darbība tika apturēta un Kārlis Ulmanis nodibināja autoritāro režīmu, solot arī jaunas Satversmes

reformu. Satversmes reformas vietā notika demokrātiskās republikas aizstāšana ar autoritāru valsti. Savukārt 1940. gada vasarā PSRS okupēja Latviju, prettiesiski pārtraucot Latvijas valstiskumu *de facto*.

Gana bieži pēc apvērsumiem un konstitūcijas darbības apturēšanas tās zaudē savu politisko nozīmi un juridisko raksturu, ieņemot godpilno vietu tiesību vēstures un kultūras mantojuma plauktos. Ar Satversmi notika tieši pretēji. Autoritārā režīma laikos un vēl jo vairāk – padomju okupācijas apstākļos Satversme kļuva par neatkarīgas un demokrātiskas valsts simbolu.

Protestējot pret PSRS rīcības prettiesiskumu, Latvijas sūtnis Londonā Kārlis Zariņš 1940. gada 23. jūlijā Lielbritānijas Ārlietu ministrijai iesniegtajā memorandā cita starpā norādīja, ka Latvijas pievienošana PSRS notikusi, pārkāpjot Satversmes 1. pantu: “Latvijas tauta ir smagi un drosmīgi cīnījusies par savu neatkarību, arī pret Padomju Krievijas karaspēku. Brīvības cīņu gars ir vēl joprojām dzīvs, un ikviens neieinteresēts novērotājs atzītu par neiespējamu to, ka latvieši pēc savas brīvas gribas upurētu viņu smagi izcīnīto un dārgi loloto neatkarību.”⁸

Arī nacionālā pretošanās kustība padomju un nacistiskajam režīmam organizējās uz Satversmes pamata. Latvijas Centrālā padome un tajā pārstāvētie politiskie spēki savu rīcību pamatoja ar Satversmes normām. Jau vēlāk trimdā esošie Latvijas augstākās tiesu instances – Latvijas Senāta – senatori īpašā atzinumā atzīs Satversmi par spēkā esošu un piemērojamu konstitūciju, proti, “katras modernas valsts, bet it īpaši demokrātiskas republikas nepieciešams pamatelements ir viņas tiesiskā struktūra, kuru noteic tās konstitucionālie resp. pamatlikumi un kas to raksturo starptautiskā laukā kā attiecīgu tiesību subjektu. Šie brīvi vēlētais Satversmes sapulces pieņemtie konstitucionālie likumi, uz kuru pamata Latvija visus tās brīvības gadus ir pastāvējusi kā suverēna un līdztiesīga valsts starptautiskā dzīvē, ir 1920. gada 27. maija deklarācija par Latvijas valsti un 1922. gada 15. februāra Latvijas Republikas Satversme”.⁹

4 Šilde Ā. Miķelis Valters kā tiesībnieks un valstsvīrs. Grām.: Šilde Ā. *Trimdinieka raksti. 1944–1990*. Minstere: apgāds Latvija, 1991, 270.–271. lpp.

5 Rainis J. Kas ir satversme. Grām.: Rainis J. *Kopotie raksti*. 18. sējums. Rīga: Zinātne, 1983, 380. lpp.

6 Čakste J. Runa Satversmes sapulces svinīgajā sēdē 1921. gada 1. maijā. Grām.: Čakste J. *Taisnība uzvarēs vienmēr*. Atziņas. Runas. Dokumenti. Raksti. Vēstules. Otrais, papildinātais un pilnveidotais izdevums. Rīga: Jumava, 2009, 60.–61. lpp.

7 Bergs A. Bet viņa neiet! *Latvis*, 1922. gada 23. decembris.

8 Note of K. Zarins, Latvian Envoy in London, Protesting against the Incorporation of Latvia into U.S.S.R. as being Unconstitutional and Illegal. Grām.: *Latvian – Russian Relations. Documents*. Second printing. Lincoln: Augustums Printing Service, Inc., 1978, pp. 209–210.

9 Latvijas Senāta senatoru atzinums par Latvijas Satversmes spēkā esamību un Saeimas pilnvarām okupācijas apstākļos. *Latvju Ziņas*, 1948. gada 17. aprīlis.

Vēl vienkāršāk šīs idejas formulētas kādā trimdā iznākošā laikrakstā: “Satversmes pastāvēšanas laikā tai nav ni atcalta, ni tykuse reformāta. Myusu radzamōki valsts veiri un politiki vīnmār pastreipoj, ka vīneigais, kas mums ir palicis pōri un ap kŭ vysim joapsavīnoj, ir myusu karŭgs un myusu 1922. goda satversme. [...] Latvijas demokrātiskōs republikas satversme ir jŭprŭjom spākā, tei globojama kai svātōkais dōrgums un nŭteikšana par satversmes grŭzeišonu ir un byus vīneigi pošai tautai atbreivōtā, breivā Latvijā.”¹⁰

Tādēļ ir saprotami, ka pēc neatkarības atjaunošanas tika atjaunota Satversmes darbība. 1990. gada 4. maija deklarācija “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” vēl paredzēja jaunas konstitūcijas izstrādāšanu, bet 1991. gada 21. augusta konstitucionālais likums “Par Latvijas Republikas valstisko statusu” skaidri noteic, ka Latvijas Republikas valstisko statusu nosaka Satversme.

III

Satversmes projekta izstrādāšanai Latvijas Satversmes sapulce izveidoja atsevišķu komisiju – Satversmes komisiju. Tās izveidošanas apstākļus savās atmiņās aprakstījis viens no vadošajiem Satversmes komisijas deputātiem Fēlikss Cielēns: “Lai dotu iespēju visām partijām un virzieniem izpausties satversmes izstrādāšanā, tad satversmes komisiju ievēlēja stipri palielu 26 locekļu sastāvā. Par tās priekšsēdi vienprātīgi ievēlēja Mārģeru Skujenieku, kurš ar saviem rakstiem par Latvijas nacionālo jautājumu bija ieguvis vispārēju atzišanu. Tūlīt jau pašā darba sākumā bija redzams, ka tik lielā sastāvā komisija nebūs racionāla darba spējīga, un tāpēc tā sadalījās divi apakškomisijās, katrai uzliekot sevišķus pienākumus. Pirmajai apakškomisijai bija jāizstrādā valsts iekārtas projekts, bet otrai pilsoņu brīvību un tiesību deklarācija, kas sastādītu atsevišķu daļu satversmē. Abas apakškomisijas un kopējā satversmes komisija strādāja ļoti daudz un ļoti rūpīgi. Visus projektus apsprieda trīs lasījumos apakškomisijā un pēc tam vēl trīs lasījumos kopējā komisijā. Pirmajā lasījumā notika vispārējās debātes un abos pārējos apspriešana pa pantiem.”¹¹

¹⁰ “Satversmes pastāvēšanas laikā tā nav ne atcelta, ne tikusi reformēta. Mūsu redzamākie valstsvīri un politiķi vienmēr uzsver, ka vienīgais, kas mums ir palicis pāri un ap ko visiem jāapvienojas, ir mūsu karogs un mūsu 1922. gada satversme. [...] Latvijas demokrātiskās republikas satversme ir joprojām spēkā, tā ir glabājama kā svētākais dārgums un noteikšana par satversmes grozīšanu ir un būs vienīgi pašai tautai atbrīvotā, brīvā Latvijā.” Sk.: Vonogsalīts A. Latvijas satversmes 25 gadu atcerei. *Latgola*, 1947, Nr. 40, 1.–3. lpp.

¹¹ Cielēns F. *Laikmetu maiņā. Atmiņas un atziņas*. 3. grāmata. Stokholma: Apgāds Memento, 1998, 107. lpp.

Atbilstoši Satversmes komisijas iecerei Satversmei vajadzēja sastāvēt no divām daļām, proti, Satversmes komisija gatavoja projektu par valsts varas organizāciju un pilsoņu tiesību un pienākumu deklarāciju.

Valsts iekārtas projektu gatavoja Satversmes komisijas I apakškomisija, kuru vadīja Fēlikss Cielēns. Projekta pamattēzes gatavoja Mārģers Skujenieks un Fēlikss Cielēns, kuri pārstāvēja Latvijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju. Kā atmiņās raksta Fēlikss Cielēns: “Latvijas Satversme ir kolektīvs darinājums, kur galveno darbu gan veikuši M. Skujenieks un es, tomēr pantu formulējumos aktīvi līdzdarbojušies F. Mendērs, A. Bergs un zināmā mērā arī A. Petrevičs, J. Purgals un A. Sīmanis. Sociāldemokrāti ir Latvijas satversmes galvenie autori. Taču tajā nav nekā īpata sociālistiska, bet ietverti rietumu pilsoniskās demokrātijas principi.”¹²

Satversmes komisijas II apakškomisija, par kuras priekšsēdētāju tika ievēlēts Andrejs Kuršinskis, gatavoja pilsoņu tiesību un pienākumu deklarāciju. Šī apakškomisija par paraugu Satversmes otrās daļas projektam ņēma Vācijas 1919. gada 11. augusta konstitūciju (turpmāk – Veimāras konstitūcija). Profesors Kārlis Dišlers skaidri uzrāda Veimāras konstitūciju kā Satversmes otrās daļas iedvesmas avotu.¹³ Arī Fēlikss Cielēns attiecībā uz Satversmes otro daļu skaidri norāda, ka šim projektam “pamatā liktas jaunās Veimāras satversmes attiecīgās daļas”.¹⁴

Juridiskajā literatūrā plaši izplatīts viedoklis, ka Satversme kopumā balstās uz Veimāras konstitūcijas regulējumu. Protams, Veimāras konstitūcija Satversmes tapšanas laikā tika uzskatīta par modernāko Eiropā un “konstitucionālās likumdošanas pēdējo vārdu”. Tajā ietvertais regulējums tika rūpīgi pētīts un analizēts, tomēr tas bija tikai viens no paraugiem, ar kuru iepazinās Satversmes komisija.¹⁵

Profesors Valdis Blūzma, analizējot Satversmes sapulces stenogrammas, secinājis, ka sava viedokļa pamatošanai Latvijas Satversmes sapulces deputāti atsaucās uz ļoti plašu valstu spektru. Plašu uzmanību bija guvusi ASV (30 reizes), Anglija (29 reizes), Šveice (25 reizes), Vācija (25 reizes) un Francija (22 reizes). Tāpat deputāti bieži atsaucās uz Igauniju (12 reizes), carisko Krieviju (9 reizes), Čehoslovākiju (6 reizes), Poliju (3 reizes),

¹² Cielēns F. *Laikmetu maiņā. Atmiņas un atziņas*. 3. grāmata. Stokholma: Apgāds Memento, 1998, 111. lpp.

¹³ Dišlers K. *Demokrātiskās valsts iekārtas pamati*. Rīga: A. Gulbis, 1931, 179. lpp.

¹⁴ Cielēns F. *Laikmetu maiņā. Atmiņas un atziņas*. 3. grāmata. Stokholma: Apgāds Memento, 1998, 107. lpp.

¹⁵ Šilde Ā. *Latvijas vēsture. 1914–1940*. Stokholma: Apgāds Daugava, 1976, 363. lpp.

Somiju (3 reizes), Austriju (2 reizes), Ungāriju (2 reizes), Zviedriju (2 reizes), Japānu (2 reizes). Stenogrammās pa reizei izskanējušas atsauces arī uz Argentīnu, Beļģiju, Dāniju, Dienvidslāviju, Holandi, Itāliju, Lietuvu, Meksiku, Norvēģiju, Persiju, Peru, Spāniju un Turciju. Tāpat deputāti runās vairākkārt atsaucās uz tālaika Vācijas un Šveices pavalstu konstitucionālajiem regulējumiem.¹⁶

Protams, šo valstu minēšana Latvijas Satversmes sapulces debatēs automātiski neliecina, ka to konstitucionālais regulējums ņemts vērā un atspoguļojas Satversmes tekstā. Tomēr tas liecina, ka pārāk vienkāršots būtu skatījums uz Satversmi kā tikai Veimāras konstitūcijas lokalizējumam. Satversmes komisija apstrādāja apjomīgu informāciju par dažādu valstu tālaika konstitucionālo regulējumu un spēja radīt unikālu dokumentu.

Savās atmiņās Fēlikss Cielēns norādījis, ka “mūsu valsts iekārtas pamatā ir likti rietumu parlamentāro demokrātiju Anglijas un Francijas principi”.¹⁷ Savukārt modernajos pētījumos tiek uzsvērts, ka Satversme balstās uz Veimāras konstitūcijas un Vestminsteras modeļa (Apvienotās Karalistes konstitucionālisma) sintēzi.¹⁸ Satversmē ir iekļautas visas tās konstitucionālisma koncepcijas, kas bija aktuālas tālaika Eiropā un atspoguļojās citās pēc Pirmā pasaules kara pieņemtajās konstitūcijās (Vācijas, Austrijas, Somijas, Grieķijas, Igaunijas un Lietuvas konstitūcijās).¹⁹

Vērtējot Latvijas Satversmes sapulces darbu, nepieciešams atzīmēt, ka dažādu iemeslu dēļ Latvijas Satversmes sapulce noraidīja Satversmes otrās daļas “Pamatnoteikumi par pilsoņu tiesībām un pienākumiem” projektu. Lai arī sākotnēji bija iecerēts, ka Satversmē būs ietverts arī pamattiesību katalogs, Latvijas Satversmes sapulce uzskatīja, ka valsts varas organizācijas konstitucionāls regulējums ir pietiekams un pamattiesību nostiprināšana Satversmē nav obligāts konstitucionālā likumdevēja pienākums.²⁰

16 Blūzma V. Rietumu konstitucionālo tiesību kultūras ietekme uz Latvijas Republikas Satversmes tapšanu (1920–1922). Grām.: *Latvijas valstiskumam – 90. Latvijas valsts neatkarība: ideja un realizācija*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2010, 136.–137. lpp.

17 Cielēns F. *Laikmetu maiņā. Atmiņas un atziņas*. 3. grāmata. Stokholma: Apgāds Memento, 1998, 113. lpp.

18 Taube C. *Constitutionalism in Estonia, Latvia and Lithuania. A study in comparative constitutional law*. Upsala: Justus Förlag, 2001, p. 112.

19 Žilys J. *Latvijas Republikos Konstitūcija (Satversme)*. Grām.: *Konstitucinio reguliavimo įvairovė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006, p. 212.

20 Šilde Ā. *Latvijas vēsture. 1914–1940*. Stokholma: Apgāds Daugava, 1976, 361.–363. lpp.

IV

Pārskatot Satversmes tekstu, droši vien visupirms kļūs pamanāms Satversmes lakonisms, varētu pat teikt – tekstuālais skopums. Jāteic, ka Satversmes lakonisms ir īpaši izvēlēts un apzināts Latvijas Satversmes sapulces lēmums. Satversmes komisijas priekšsēdētājs Margērs Skujenieks īpaši uzsvēris, ka “katra abstrakta definīcija un katra plašāka frāzaina formula var izsaukt pārmetumus, to var uzskatīt par nepilnīgu, pret atsevišķām tēzēm var celt iebildumus. Lai šādu pārpratumu nebūtu, lai iebildumi netiktu celti, Satversmes komisija vienojās par to, ka Satversmes likumā ļoti noteiktā veidā atsevišķos pantos izteicamas noteiktas domas”.²¹

Ņemot vērā Satversmes lakonismu, konstitucionālajā praksē nevis Satversmes burtam, bet gan Satversmes garam ir būtiska nozīme konstitucionālisma ideju un vērtību atspoguļojumā. Tieši lakoniskais izteiksmes stils pieļauj Satversmes normas iztulkot atbilstoši laikmeta garam un prasībām, orientējoties uz modernas demokrātiskas tiesību sistēmas juridiskajām atziņām.²² Latvijas konstitucionālo tiesību teorijā atzīts, ka “nav pamata uzskatīt, ka Satversmes 1.pantā ietvertais demokrātijas jēdziens būtu tulkojams izolēti no izpratnes, kāda šim jēdzienam ir vairumā citu demokrātisko valstu. Gluži otrādi, tas interpretējams atbilstoši saturam, kas noskaidrots demokrātisko valstu pieredzē”.²³

Līdz ar to līdzīgi kā vairumā valstu, kurās spēkā ir “vecas konstitūcijas”, Satversmes pareizai un pienācīgai piemērošanai ir nepietiekami tikai ar tās teksta pārzināšanu. Līdztekus tam jāņem vērā arī Satversmes piemērošanas prakse, konstitucionālās tradīcijas un – jo īpaši – Satversmes tiesas sniegtā Satversmes normu interpretācija. Apzinoties pietiekami

21 Latvijas Satversmes sapulces IV sesijas 1. sēdes 1921. gada 20. februārī stenogramma. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 1921. gads. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1308.–1309. lpp.

22 Levits E. Samērīguma princips publiskajās tiesībās – *jus commune europaeum* un Satversmē ietvertais konstitucionāla ranga princips. *Likums un Tiesības*, 2000, Nr. 9 (13), 266. lpp.

23 Satversmes tiesas tiesnešu Aivara Endziņa, Jura Jelāgina un Anitas Ušackas atsevišķās domas lietā Nr. 2000-03-01 “Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētu domes un pagastu padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam.” Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 1999–2000*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 113.–118. lpp. Atsevišķo domu 1. un 5. punkts.

komplīcēto Satversmes iztulkošanu, Satversmes tiesa ir īpaši uzsvērusi, ka "Satversme pēc savas būtības ir īss, lakonisks, tomēr komplīcēts dokuments".²⁴

Savas spēkā esamības laikā Satversme vairākkārt grozīta, lai tās regulējumā atspoguļotos arī pēdējā gadsimta konstitucionālo tiesību izaicinājumi – valstiskās identitātes un pamattiesību aizsardzība, dalība Eiropas Savienībā, arī atsevišķas konstitucionālās tiesas izveidošana. Tomēr pa šiem deviņdesmit gadiem Satversme nebūs kļuvusi neatpazīstama un sveša tās autoriem.

Daudzi principiālie valsts varas organizācijas jautājumi, kas noteic Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta savstarpējās attiecības, funkcionē tieši tādā veidā, kā tos kādreiz Latvijas Satversmes sapulce bija iecerējusi. Papildinot Satversmi ar pamattiesību katalogu, Saeima iespēju robežās ņēma vērā arī Satversmes komisijas izraudzītos risinājumus un formulējumus Satversmes otrās daļas "Pamatnoteikumi par pilsoņu tiesībām un pienākumiem" projektā. Pat normu izteiksmes un formulējumu abstraktuma ziņā Satversmes normās joprojām ir saglabāties tās vēsturiskais stils un šarms.

Dr.iur. Jānis Pleps

²⁴ Par Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumu Nr. 17 "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" un 2005. gada 9. jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. 2005-12-0103. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. gada 20. decembris, Nr. 203. Sprieduma 17. punkts.